

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ ТА НАУКИ УКРАЇНИ
ПРИВАТНИЙ ВИЩИЙ НАВЧАЛЬНИЙ ЗАКЛАД
«МЕДИКО – ПРИРОДНИЧИЙ УНІВЕРСИТЕТ»

ЗАТВЕРДЖУЮ
Проректор з навчально-методичної та
наукової роботи Зоря А.Б.

РОБОЧА ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ
«КОНФЛІКТОЛОГІЯ»

Рівень вищої освіти: перший (бакалаврський) рівень

Галузь знань: 05 Соціальні та поведінкові науки

Спеціальність: 053 Психологія

Освітня програма: Психологія

Миколаїв, 2022

Робоча програма освітньої компоненти **«КОНФЛІКТОЛОГІЯ»** для здобувачів першого (бакалаврського) рівня вищої освіти за спеціальністю 053 Психологія, ОП Психологія

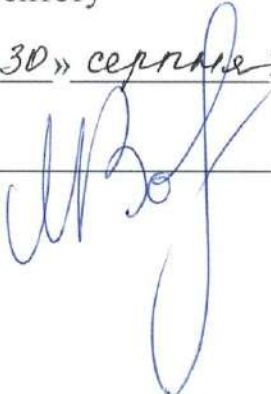
Робоча програма навчальної дисципліни **«КОНФЛІКТОЛОГІЯ»** погоджено на засіданні кафедри

Протокол № 1 від «30» серпня 2022 р.

Завідувач кафедри Петьков В.А.

Робоча програма навчальної дисципліни **«КОНФЛІКТОЛОГІЯ»** погоджено на Вченій раді університету

Протокол № 1 від «30» серпня 2022 р.

Голова ВР Волков М.А.

1. Опис навчальної дисципліни

Найменування показників	Галузь знань, напрям підготовки, освітньо-кваліфікаційний рівень	Характеристика навчальної дисципліни	
		очна форма навчання	заочна форма навчання
Кількість кредитів – 5	Галузь знань 05 «Соціальні та поведінкові науки»	Вибіркова	
Загальна кількість годин - 150	Спеціальність (професійне спрямування): 053 «Психологія»	Рік підготовки:	
		4 -й	4-й
		Семестр	
		5-й	5 -й
Тижневих годин для: ОФН– 4 ЗФН – 12,10	Перший (бакалаврський) рівень	Лекції	
		24 год	12 год
		Практичні, семінарські	
		48 год	10 год.
		Самостійна робота	
		78 год	128 год
		Індивідуальні завдання:	
		Вид контролю: залік	

Примітка.

Співвідношення кількості годин аудиторних занять до самостійної і індивідуальної роботи становить:

для очної форми навчання – 150 год.: 72 год. – аудиторні заняття, 78 год. – самостійна робота (50% до 50%).

для заочної форми навчання – 150 год.: 22 год. – аудиторні заняття, 128 год. – самостійна робота (15 % до 85 %).

2. Мета дисципліни «Конфліктологія» полягає у формуванні у студентів цілісної системи знань про природу конфліктів, причини їх виникнення, способи управління конфліктними ситуаціями й методах подолання конфліктів.

Основні завдання розв'язувані в ході вивчення курсу:

- розуміння конфліктної ситуації і конфлікту;
- управління конфліктною ситуацією;
- аналізу конфліктів і вироблення методів їх подолання;
- профілактики міжособових конфліктів на основі інтертипних відносин соціоніки.

Під час вивчення дисципліни «Конфліктологія» у здобувачів вищої освіти мають сформуватися компетентності:

I. Загальнопредметні:

ЗК 1.Здатність застосовувати знання у практичних ситуаціях.

ЗК 2. Знання та розуміння предметної області та розуміння професійної діяльності.

ЗК 7. Здатність генерувати нові ідеї.

ЗК 8. Навички міжособистісної взаємодії.

II. Фахові:

ФК 08. Здатність організовувати та надавати психологічну допомогу (індивідуальну та групову).

ФК 09. Здатність здійснювати просвітницьку та психопрофілактичну роботу відповідно до запиту.

ФК 14. Здатність визначати й пояснювати психологічні механізми формування, функціонування та розвитку психічних явищ, процесів, властивостей, виокремлювати причини та фактори, що диференціюють характер їх індивідуального функціонування та розвитку.

ФК 15. Здатність виявляти толерантність до міжкультурних форм самовираження й само здійснення індивідуальності, до несхожості наукових поглядів, методологічних підходів тощо.

У результаті вивчення навчальної дисципліни студент повинен досягти таких програмних результатів навчання:

ПРН 1. Аналізувати та пояснювати психічні явища, ідентифікувати психологічні проблеми та пропонувати шляхи їх розв'язання .

ПРН 2. Розуміти закономірності та особливості розвитку і функціонування психічних явищ в контексті професійних завдань для розуміння спеціальних розділів психології з метою майбутньої спеціалізації та освоєння міждисциплінарного зв'язку.

ПРН 11. Скласти та реалізовувати план консультативного процесу з урахуванням специфіки та індивідуальних особливостей клієнта, забезпечувати ефективність власних дій.

ПРН 12. Скласти та реалізовувати програму психопрофілактичних та просвітницьких дій, заходів психологічної допомоги у формі лекцій, бесід, круглих столів, тренінгів відповідно до вимог замовника.

ПРН 13. Взаємодіяти, вступати у комунікацію, бути зрозумілим, толерантно ставитися до осіб відповідно до віку.

ПРН 14. Ефективно виконувати різні ролі у процесі вирішення фахових завдань, демонструвати лідерські якості і вміння узгоджено працювати в аудиторії самостійно та під керівництвом викладача.

ПРН 15. Відповідально ставитися до професійного самовдосконалення, навчання та саморозвитку, вміло використовувати психотерапевтичні прийоми і прийоми впливу на свідомість і поведінку.

ПРН 16. Знати, розуміти та дотримуватися етичних принципів професійної діяльності психолога, що визначають професійну поведінку і стосунки з людьми в суспільстві.

ПРН 17. Демонструвати соціально відповідальну та свідому поведінку, слідувати гуманістичним та демократичним цінностям у професійній та громадській діяльності.

Інформаційний обсяг навчальної дисципліни. На навчальну дисципліну відведено 150 годин/5 кредитів

3. Програма навчальної дисципліни

Кредит 1. «Загальні засади науки конфліктології»

Тема 1. Предмет і зміст курсу. Поняття конфліктної ситуації і конфлікту.

Предмет і зміст курсу «Конфліктології». Зв'язок курсу «Конфліктології» з іншими дисциплінами. Значення курсу «Конфліктології» для підготовки спеціалістів вищої кваліфікації.

Загальні поняття конфліктної ситуації і конфлікту. Класифікація видів конфліктів за різними ознаками.

Тема 2. Філософсько-соціологічна традиція вивчення конфліктів.

К. Маркс і Г. Зимель: соціологія конфлікту. Позитивні функції конфліктів. Вивчення конфліктів в сучасній науці. Р. Дарендорф і Л. Козер: початок конфліктології. Основи вивчення конфліктів.

Кредит 2 «Історія вивчення конфліктів»

Тема 3. Психологічна традиція вивчення конфліктів.

Конфлікти людської душі: інтрапсихічна інтерпретація. Ситуаційні підходи: дослідження конфліктів як реакція на зовнішню ситуацію. Когнітивістські підходи: конфлікт як когнітивний феномен.

Тема 4. Окремі види конфліктів.

Особистісні конфлікти. Міжособистісні конфлікти. Між групові конфлікти. Внутрішньо групові конфлікти.

Кредит 3. «Феноменологія конфліктів»

Тема 5. Динаміка конфлікту.

Експериментальні дослідження конфлікту в лабораторних умовах: ігрові процедури в створенні конфлікту. Поняття динаміки конфлікту. Ескалація як центральний етап у перебігу конфлікту

Тема 6. Поняття та технології управління конфліктами

Поняття управління конфліктом. Зовнішній та внутрішній аспекти. Основні види діяльності щодо управління конфліктом (прогнозування; профілактика або стимулювання; регулювання; розв'язання). Профілактика конфліктів. Поняття та види конфліктогенів. Стимулювання конфлікту. Поняття та технології регулювання конфліктом. Розв'язання конфлікту: сутність, форми, способи. Спосіб поведінки в конфліктній ситуації.

Кредит 4 . «Вирішення конфліктів»

Тема 7. Внутрішньоособистісні конфлікти та способи їх вирішення

Поняття внутрішньоособистого конфлікту в психології. Види внутрішньоособистісних конфліктів. Функції внутрішньоособистісних конфліктів. Способи вирішення

Тема 8. Сімейні конфлікти та методи побудови психологічної допомоги.

Поняття та особливості сімейного конфлікту. Класифікація та причини виникнення сімейних конфліктів. Попередження та вирішення сімейних конфліктів. Особливості сімейної комунікації

Кредит 5. Навики ефективної поведінки в конфлікті.

Тема 9. Маніпуляція а переговорному процесі та протидія їм.

Поняття маніпуляцій в психології. Види маніпуляцій. Шляхи захисту від маніпуляцій

Тема 10. Психологія міжгрупового конфлікту.

Поняття та особливості міжгрупового конфлікту. Механізм виникнення міжгрупового конфлікту. Психологія міжгрупової конфлікту. Стадії міжгрупового конфлікту

4. Структура навчальної дисципліни

Назви тем	Кількість годин											
	очна форма						Заочна форма					
	усього	у тому числі					усього	у тому числі				
		л	с,п	лаб	інд	с.р		л	с,п	лаб	інд	с.р
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13
Кредит 1. «Загальні засади науки конфліктологія»												
Тема 1. Предмет і зміст курсу. Поняття конфліктної ситуації і конфлікту.	14	2	4			8	16	2	2			12
Тема 2. Філософсько-соціологічна традиція вивчення конфліктів.	16	4	4			8	14	2				12
Разом за кредитом 1	30	6	8			16	30	4	2			24
Кредит 2. «Історія вивчення конфліктів»												
Тема 3. Психологічна традиція вивчення конфліктів.	14	2	4			8	14	2				12
Тема 4. Окремі види конфліктів.	16	2	6			8	16		2			14
Разом за кредитом 2	30	4	10			16	30	2	2			26
Кредит 3. «Феноменологія конфліктів»												
Тема 5. Динаміка конфлікту.	14	2	6			6	14	2				12
Тема 6. Поняття та технології управління конфліктами.	16	4	4			8	16		2			14
Разом за кредитом 3	30	6	10			14	30	2	2			26
Кредит 4. «Вирішення конфліктів»												
Тема 7. Внутрішньоособистісні конфлікти та способи їх вирішення	14	2	4			8	14	2				12
Тема 8. Сімейні конфлікти та методи побудови психологічної допомоги.	16	2	6			8	16		2			14
Разом за кредитом 4	30	4	10			16	30	2	2			26
Кредит 5. Навики ефективної поведінки в конфлікті.												
Тема 9. Маніпуляція а переговорному процесі та протидія їм.	14	2	4			8	14	2				12
Тема 10. Психологія міжгрупового конфлікту.	16	2	6			8	16		2			14
Разом за кредитом 5	30	4	10			16	30	2	2			26
Всього	150	24	48			78	150	12	10			128

5. Теми семінарських, практичних занять

№ з/п	Назва теми	Кількість годин	
		ОФН	ЗФН
1	Предмет і зміст курсу. Поняття конфліктної ситуації і конфлікту.	4	2
2	Філософсько-соціологічна традиція вивчення конфліктів.	4	
3	Психологічна традиція вивчення конфліктів.	4	
4	Окремі види конфліктів.	6	2
5	Динаміка конфлікту.	6	
6	Поняття та технології управління конфліктами	4	2
7	Внутрішньоособистісні конфлікти та способи їх вирішення	4	
8	Сімейні конфлікти та методи побудови психологічної допомоги.	6	2
9	Маніпуляція а переговорному процесі та протидія їм.	4	
10	Психологія міжгрупового конфлікту.	6	2
	Разом	48	10

6. Самостійна робота

№ з/п	Назва теми	Кількість годин	
		ОФН	ЗФН
1	Предмет і зміст курсу. Поняття конфліктної ситуації і конфлікту.	8	12
2	Філософсько-соціологічна традиція вивчення конфліктів.	8	12
3	Психологічна традиція вивчення конфліктів.	8	12
4	Окремі види конфліктів.	8	14
5	Динаміка конфлікту.	6	12
6	Поняття та технології управління конфліктами	8	14
7	Внутрішньоособистісні конфлікти та способи їх вирішення	8	12
8	Сімейні конфлікти та методи побудови психологічної допомоги.	8	14
9	Маніпуляція а переговорному процесі та протидія їм.	8	12
10	Психологія міжгрупового конфлікту.	8	14
	Разом	78	128

7. Шкала оцінювання: національна та ECTS

Сума балів за всі види навчальної діяльності	Оцінка ECTS	Оцінка за національною шкалою	
		для екзамену, курсового проекту (роботи), практики	для заліку
90-100	A	відмінно	зараховано
82-89	B	добре	
74-81	C		
64-73	D	задовільно	
60-63	E		
35-59	FX	незадовільно з можливістю повторного складання	не зараховано з можливістю повторного складання
1-34	F	незадовільно з обов’язковим повторним вивченням дисципліни	не зараховано з обов’язковим повторним вивченням дисципліни

8. Методи навчання

Для оцінки й вибору методів навчання слід використовувати низку наявних класифікацій, здійснених на основі різних засад :

- за джерелом знань (виокремлюють словесні, наочні й практичні методи, тому що інших джерел, крім слова, образу й досвіду, не існує);

- за відповідним етапом навчання, на кожному з яких розв'язують специфічні завдання (орієнтація на методи підготовки тих, кого навчають, до вивчення матеріалу, що передбачає пробудження інтересу, пізнавальної потреби, актуалізацію базових знань, необхідних умінь і навичок; та методи вивчення нового матеріалу; та методи конкретизації й поглиблення знань, набування практичних умінь і навичок, які сприяють використанню пізнаного; та методи контролю й оцінки результатів навчання);

- за способом керівництва навчальною діяльністю безпосередні або опосередковані (виокремлюють методи пояснення педагога й різноманітні методи організації самостійної роботи студентів);

- за логікою навчального процесу (опора на індуктивні й дедуктивні, аналітичні й синтетичні методи);

- за дидактичними цілями виокремлюють методи організації діяльності тих, кого навчають, методи стимулювання діяльності, наприклад, конкурси, змагання, ігри, заохочення й інші методи перевірки й оцінки .

9. Методи та форми контролю

Сучасна дидактика виділяє наступні методи контролю: методи усного контролю, методи письмового контролю, методи практичного контролю, дидактичні тести, спостереження, методи графічного контролю, методи програмованого і лабораторного контролю.

Відповідно до вимог регламенту навчального процесу для успішного засвоєння знань студентами та об'єктивного їх оцінювання здійснюється:

систематичний поточний контроль знань здійснюється під час семінарських і практичних занять у формі вибіркового усного опитування та тестових завдань, підготовки доповідей за темою заняття, доповнень до доповідей, участі в обговоренні, презентації самостійних завдань.

оцінювання рівня виконання самостійної роботи проводиться на основі перевірки змісту роботи та її захисту у формі доповіді, реферату.

самостійна робота перевіряється на відповідність оформлення згідно з вимогами, а також на повноту, ґрунтовність матеріалу, наявність цікавих фактів та прикладів, висновків.

Форма підсумкового контролю – залік на основі суми балів набраних за кожний кредит та складання власне заліку.

Перелік питань до заліку

1. Предмет і зміст курсу «Конфліктологія».
2. Зв'язок курсу «Конфліктологія» з іншими дисциплінами.
3. Значення курсу «Конфліктологія» для підготовки спеціалістів вищої кваліфікації.
4. Загальні поняття конфліктної ситуації і конфлікту.
5. Класифікація видів конфліктів за різними ознаками.
6. К. Маркс і Г. Зимель: соціологія конфлікту.
7. Позитивні функції конфліктів. Вивчення конфліктів в сучасній науці.
8. Р. Дарендорф і Л. Козер: початок конфліктології. Основи вивчення конфліктів.
9. Конфлікти людської душі: інтрапсихічна інтерпретація.
10. Ситуаційні підходи: дослідження конфліктів як реакція на зовнішню ситуацію.
11. Когнітивістські підходи: конфлікт як когнітивний феномен.
12. Особистісні конфлікти.
13. Міжособистісні конфлікти.
14. Міжгрупові конфлікти.
15. Внутрішньо групові конфлікти.
16. Експериментальні дослідження конфлікту в лабораторних умовах: ігрові процедури в створенні конфлікту.
17. Експерименти з провокуванням конфліктів в природних умовах.
18. Вивчення специфічних форм соціальної взаємодії як моделей конфлікту.
19. Сприйняття ситуації.
20. Визначення ситуації як конфліктної.
21. Фактори визначення ситуації як конфліктної.
22. Синтез ситуаційного та особистісного підходів.
23. Вибір стратегії реагування.
24. Мотиви та цілі учасників взаємодії. Стратегії і тактики взаємодії.

25. Регулятори конфліктної взаємодії.
26. Нормативні регулятори.
27. Моделі розвитку міжособистісної конфліктної ситуації.
28. Робота терапевта з реальними ситуаціями міжособистісних відносин.
29. Принципи психологічного посередництва. Бар'єри комунікації в конфлікті і можливість взаєморозуміння.
30. Практика вирішення конфліктів : діти – дорослі. Формування навиків конструктивної поведінки в конфліктах в дитячому віці.
31. Орієнтація дорослих на конструктивну взаємодію .

10. Рекомендована література

Основна

1. Види конфліктів // Конфліктологія : Підручник для вищих навчальних закладів. – К., 2003. – С. 83-106.
2. Використання психологічних засобів для розуміння конфліктів та управління ними // Конфліктологія : Навчальний посібник для студентів вищих навчальних закладів / Л.І.Скібіцька. – К., 2009. – С. 87-116
3. Джерела і причини виникнення конфліктів в організаціях // Соціальна психологія організацій та управління : Підручник для студентів вищих навчальних закладів. – К., 2010. – С. 323-329.
4. Дисципліна як засіб запобігання конфліктам // Конфліктологія : Навчальний посібник для студентів вищих навчальних закладів / Л.І.Скібіцька. – К., 2009. – С. 59-63.
5. Зменшення агресивності. Вміння конструктивно вирішувати конфліктні ситуації // Соціально-психологічний тренінг: цикл вправ для підготовки лікарів-медичних психологів : Навчально-методичний посібник. – Чернівці, 2006. – С. 70-90.
6. Керівництво, стиль управління та лідерство у подоланні конфліктів // Конфліктологія : Навчальний посібник для студентів вищих навчальних закладів / Л.І.Скібіцька. – К., 2009. – С. 200-232.
7. Конфлікт як соціальне явище // Конфліктологія та теорія переговорів : Підручник для студентів вищих навчальних закладів / Є.Б.Тихомирова, С.Р.Постоловський. – Суми, 2008. – С. 24-35.
8. Конфліктність сфер суспільного буття та шляхи їх подолання // Основи конфліктології та теорії переговорів : Навчальний посібник для студентів вищих навчальних закладів / М.В.Цюрупа. – К., 2009. – С. 149-190.
9. Конфліктологія: Навчальний посібник для студентів вищих навчальних закладів / Л. М. Ємельяненко, В. М. Петюх, Л. В. Торгова, А. М. Гриненко ; За заг. ред. В. Петюха, Л. Торгової. – К. : КНЕУ, 2005. – 315с.
10. Масові конфлікти в сучасному суспільстві // Конфліктологія та теорія переговорів : Підручник для студентів вищих навчальних закладів / Є.Б.Тихомирова, С.Р.Постоловський. – Суми, 2008. – С. 208-221.
11. Методи подолання конфліктів // Конфліктологія : Навчальний посібник для студентів вищих навчальних закладів / Л.І.Скібіцька. – К., 2009. – С. 116-156.
12. Міжнародні конфлікти в сучасному суспільстві // Конфліктологія та теорія переговорів : Підручник для студентів вищих навчальних закладів / Є.Б.Тихомирова, С.Р.Постоловський. – Суми, 2008. – С. 221-237.
13. Міжособистісні і групові конфлікти // Конфліктологія. Психотехнології запобігання і управління конфліктами : Навчальний посібник для студентів

- економічних спеціальностей вищих навчальних закладів. – К., 2007. – С. 140-159.
14. Норма як основа оцінки конфліктної поведінки // Конфліктологія : Навчальний посібник для студентів вищих навчальних закладів / Л.І.Скібіцька. – К., 2009. – С. 39-45.
  15. Причини конфліктів, їхні функції та профілактика // Конфліктологія : Підручник для вищих навчальних закладів. – К., 2003. – С. 46-64.
  16. Проблема запобігання, регулювання та розв'язування конфліктів // Конфліктологія та теорія переговорів : Підручник для студентів вищих навчальних закладів / Є.Б.Тихомирова, С.Р.Постоловський. – Суми, 2008. – С. 74-96.
  17. Психологія вирішення конфліктів: Навчальний посібник для студентів вищих навчальних закладів / Уклад. В.О. Джелалі. – К.-Харків, 2006. – 320с.
  18. Психологія конфліктів // Психологія: схеми, опорні конспекти, методики : Навчальний посібник для студентів вищих навчальних закладів. – К., 2007. – С. 122-162.
  19. Психологія конфліктів // Психологія: схеми, опорні конспекти, методики : Навчальний посібник для студентів вищих навчальних закладів / М.С.Корольчук, В.М.Крайнюк, В.М.Марченко. – К., 2010. – С. 122-162.
  20. Психологія конфлікту та шляхи його розв'язання // Виховуємо лідерів. – К., 2007. – С. 80-101. – (Бібліотечка соціального працівника).
  21. Соціальна психологія управління організацією // Соціальна психологія організацій та управління : Підручник для студентів вищих навчальних закладів. – К., 2010. – С. 219-356.
  22. Спілкування як психологічний чинник розвитку людини // Психологія: схеми, опорні конспекти, методики : Навчальний посібник для студентів вищих навчальних закладів. – К., 2007. – С. 99-110.
  23. Стрес як причина виникнення конфлікту // Конфліктологія : Навчальний посібник для студентів вищих навчальних закладів / Л.І.Скібіцька. – К., 2009. – С. 232-256.
  24. Управління конфліктами. Текст лекцій: Навчальний посібник для студентів вищих навчальних закладів / Г. В. Жаворонкова, О. М. Скібіцький, Т. В. Сівашенко, О. І. Туз. – К. : Кондор, 2011. – 172 с.

Додаткова

1. Анцупов А.Я. Введение в конфликтологию: Как предупредить и разрешать межличные конфликты: Учеб. пособие / А. Я. Анцупов, А. А. Малышев. – К. : МАУП, 1996. – 104с..
2. Беззубко Л.В. Управління трудовими конфліктами: Навчальний посібник / Л. В. Беззубко. – К. : МАУП, 2004 // Управління персоналом і економіка праці : Компакт-диск. – К., 2006. – 256 с.
3. Васильев Н.Н. Тренинг преодоления конфликтов / Н. Н. Васильев. – СПб. : Речь, 2006. – 174 с.. – (Психологический тренинг).
4. Вердербер Р. Психология общения / Р. Вердербер, К. Вердербер. – Одиннадцатое международное изд.. – СПб. : Прайм-Еврознак, 2003. – 320с.
5. Долинська Л.В. Психологія конфлікту: Навчальний посібник для студентів вищих навчальних закладів / Л. В. Долинська, Л. П. Матяш-Заяц. – К. : Каравела, 2010. – 304 с.
6. Карамушка Л.М. Дослідження особливостей психологічної готовності менеджерів освіти до взаємодії з персоналом в умовах конфлікту / Л. М. Карамушка, Т. М. Дзюба // Практична психологія та соціальна робота. – 2011. – № 8. – С. 1-10.

7. Пірен М.І. Конфліктологія: Підручник для студентів вищих навчальних закладів / М. І. Пірен. – К. : МАУП, 2003 // Управління персоналом і економіка праці : Компакт-диск. – К., 2006. – 360с..
8. Русинка І.І. Конфліктологія. Психотехнології запобігання і управління конфліктами: Навчальний посібник для студентів економічних спеціальностей вищих навчальних закладів / І. І. Русинка. – К. : Професіонал, 2007. – 332с..